

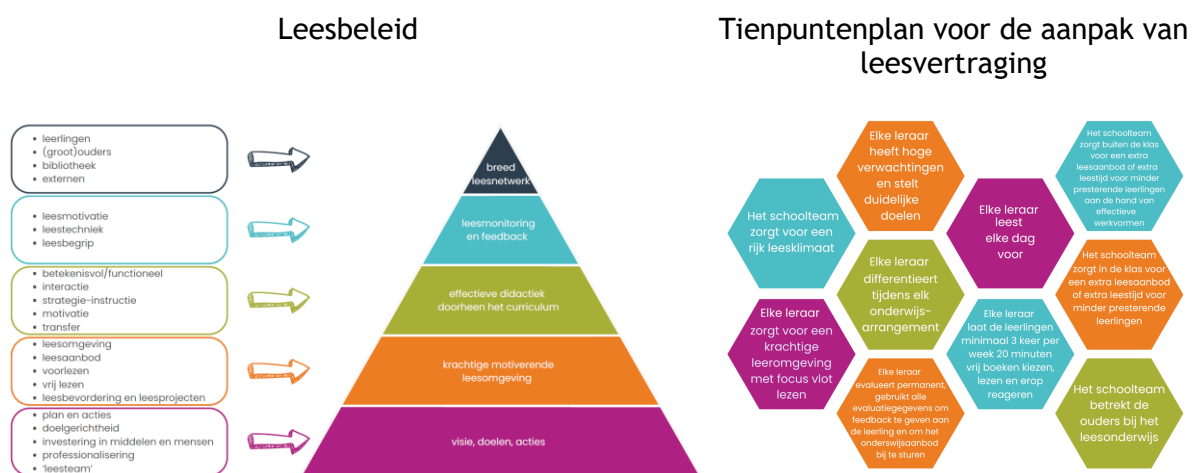
Vlot lezen (TOsn2): tienpuntenplan voor de aanpak van leesvertraging

Elke leerling kan leren lezen. Sommigen doen dat sneller dan anderen. Een krachtige leeromgeving kan die leesvertraging voorkomen en/of remediëren.

Vlot lezen heeft als doel dat het leesproces voldoende geautomatiseerd wordt zodat er geleidelijk meer aandacht naar de tekstinhoud kan gaan. Het verwerken van een schriftelijke boodschap staat omschreven in het doel TOSn1. Hoe je erin slaagt om leerling leesbegrip bij te brengen, lees je in het [‘Zevenpuntenplan voor de aanpak van begrijpend lezen’](#).

Dit tienpuntenplan voor de aanpak van leesvertraging is weergegeven als een bouwsel dat bestaat uit tien bouwstenen. Aan dit bouwsel kunnen nog andere bouwstenen toegevoegd worden. Hiermee geven we weer dat het tienpuntenplan voor de aanpak van leesvertraging deel uitmaakt van een groter geheel, namelijk het leesbeleid. Het tienpuntplan voor de aanpak van leesvertraging zoomt in op één generiek doel, [TOSn2](#) ‘Voldoende vlot kunnen lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen’. Dit lijkt eng, maar alle lagen van het [leesbeleid](#) zitten verwerven in deze tien punten zoals: wat is onze visie op lezen, welke doelen stellen we als school om de leesvaardigheid van onze leerlingen te verhogen, welk leesaanbod is er op de school en in de klas, hoe passen we de effectieve leesdidactiek toe in de klas, hoe bouwen we een leesnetwerk uit, hoe evalueren we de leesvaardigheid van onze leerlingen op een brede en onderbouwde manier, wat doen we met deze resultaten?

Elke bouwsteen van het tienpuntenplan voor de aanpak van leesvertraging kan naast een andere bouwsteen geplaatst worden. Hiermee wordt weergegeven dat het tienpuntplan niet stapsgewijs is opgebouwd, de verschillende delen houden allemaal verband met elkaar. Wil je je leerlingen laten ontwikkelen tot vaardige lezers dan levert inzetten op de tien punten succes op. Niet de volgorde van de tien punten zijn van belang, wel wat de leraar doet en vooral hoe kwaliteitsvol doet de leraar dat.

De leraar heeft hoge verwachtingen en stelt duidelijke doelen

De kwaliteit van het leesonderwijs wordt in de eerste plaats bepaald door de leraar. Elk kind kan leren lezen. De professionele leraar is daar rotsvast van overtuigd.

bv. Elke leerling leest op het einde van een eerste leerjaar op AVI E3.

Het stellen van **hoge verwachtingen** leidt ertoe dat de leraar zijn aanpak zo effectief mogelijk organiseert om dat doel te bereiken met alle leerlingen. De leerling wordt daar echter niet op afgerekend.

Het leerplan beschrijft het algemene **doel** als voldoende vlot kunnen lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen. Het **leesonderwijs** is **doelgericht**. De leraar gaat uit van een doorgaande leeslijn: lezen en letters ontdekken – decoderen – vlot leren lezen – vlot leren lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen.

De leraar geeft elk arrangement het doel en de succescriteria mee aan de leerlingen, waarop ze feedback krijgen.

bv. Vandaag lezen we woorden waar /i/ klinkt als /ie/

bv. Vandaag lezen we twintig minuten vrij, waarna we het hoofdpersonage uit de tekst voorstellen.

Hoge verwachtingen en duidelijke doelen leiden tot een doelgerichte aanpak. De leraar vertelt aan de leerlingen wat ze leren. Het is voor de leerlingen duidelijk dat de ene leerling daar een andere aanpak voor nodig heeft dan de andere, dat de ene meer tijd krijgt, dan de andere.

bv. Vandaag leren we de letter /s/. We leren vandaag een nieuwe letter, die klinkt als /s/. We oefenen veel in grote groep en voor sommige leerlingen ook in een klein groepje nadien. We leren de /s/ ook lezen in woorden. De juf zal sommige leerlingen helpen met voor- en nalezen. Je zal met de letter /s/ ook woorden maken in het letterboekje. Je moet de woorden met /s/ niet snel lezen. Vandaag is het belangrijk dat correct te doen.

Het stellen van een duidelijk doel, is de basis van de **formatieve evaluatie**, die het begin vormt van directe feedback en aanknopingspunten geeft voor **differentiatie** en voor de onderwijsaanpak in de volgende arrangementen.

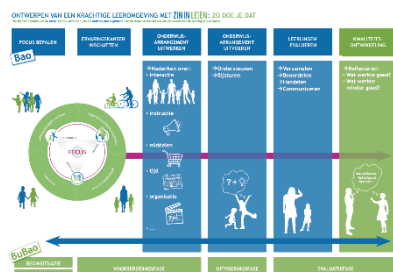
Reflectievraag: wat doe jij in de klas om je leerlingen vlot te leren lezen?

Pygmalion-effect

Doorgaans is het zo dat de leerlingen van wie leerkrachten hoge verwachtingen hebben de leerlingen zijn die hoge prestaties laten zien en de leerlingen van wie leerkrachten lage verwachtingen hebben, de leerlingen zijn die laagpresteren.

Elke leraar zorgt voor een krachtige leeromgeving met focus vlot lezen

Elke professionele leraar is ervan overtuigd dat elk kind kan leren lezen. De leraar is van cruciaal belang en organiseert zijn leesonderwijs zo efficiënt en effectief mogelijk in een krachtige leeromgeving.

Elke kind kan leren lezen en de basis voor goed lezen is voor alle leerlingen dezelfde ongeacht hun achtergrond, geslacht of specifieke leerbehoeften.

(Allington e.a. 2008)

Wat is de essentie van krachtige leesdidactiek?	
<u>Doelgerichtheid</u>	De leraar en de leerlingen weten duidelijk wat het doel is.
Modellen	De leraar staat model. De leraar denkt en doet hardop voor zodat de leerlingen stil staan bij de stappen die nodig zijn om tot lezen te komen. Hoe 'makkelijker' de lesstof, hoe 'moeilijker' het modelen. Tijdens het modelen leest de leraar de woorden of tekst voor en duidt ondertussen aan wat er gelezen wordt. Op die manier horen en zien de leerlingen wat er gelezen wordt en worden ze auditief en visueel ondersteund.
<u>Voor-koor-zelf lezen</u>	<p>Eerst voorlezen, dan samen (in koor) lezen en vervolgens zelfstandig.</p> <p>De leraar legt stap voor stap de verantwoordelijkheid bij de leerling (GRRIM-model).</p> <div style="text-align: center;"> <p>GRRIM Verantwoordelijkheid leekracht</p> <p>1. Introduce/uitleg/modelling "Ik doe het"</p> <p>2. Begeleide oefening "Wij doen het samen"</p> <p>3. Samenwerken "Julie doen het samen"</p> <p>4. Verantwoordelijkheid leerling "Je doet het zelf"</p> <p>Verantwoordelijkheid leerling</p> <p><small>Fisher, D., & Frey, N. (2008). Better learning through structured teaching: A framework for the gradual release of responsibility. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.</small></p> </div>
Herhaald lezen	Door woorden of teksten meermaals te lezen worden de (nieuwe) woorden geautomatiseerd.
Samen lezen	Zoveel mogelijk leerlingen lezen tegelijk. Elke leerling om de beurt één woord of één zin laten lezen voor de hele klas levert weinig leestijd op per leerling. Inzetten op duo-lezen, <u>koorlezen</u> , peer-tutoring, individueel lezen verhoogt de leestijd per leerling aanzienlijk. Die tijd hebben leerlingen nodig om te leren lezen.
<u>Feedback</u> en ondersteuning	Op basis van de vooropgestelde doelen ondersteunt de leraar de leerling en stuurt bij waar nodig. Bijvoorbeeld: 'Ik ga je helpen om de tekst goed te lezen. Wanneer je lang twijfelt bij een woord, zeg ik het voor. Wanneer je een woord fout leest, zeg ik direct hoe je het wel mag lezen. Je herhaalt dan het goede woord.'

Vlot lezen omvat 3 elementen:

- **correct lezen:** zonder fouten en nauwkeurig. Spelling- en klankpatronen helpen om een woord te herkennen en te kunnen lezen, bijvoorbeeld eerlijk – heerlijk- verheerlijk. Ook de context helpt om de woorden juist te benoemen.
- **op tempo lezen:** de woorden worden direct herkend en er is geen technische belemmering om de tekst te lezen in een bepaald tempo. De lezer is weinig tijd en moeite kwijt, waardoor er ruimte vrijkomt in het werkgeheugen om zich te richten op het begrijpen van de tekst.
- **expressief lezen:** lezen met intonatie, lettend op toon, volume, nadruk en ritme. De leraar modelt (doet hardop voor) hoe je de tekst expressief leest. Het lezen met een goede intonatie versterkt het vlot lezen en het lezen met begrip.

Vlot lezen heeft als doel dat het leesproces geautomatiseerd wordt zodat er veel meer aandacht naar de tekstinhoud kan gaan. Dit staat zo omschreven in het doel [TOSn2](#) 'Voldoende vlot kunnen lezen om leeftijdsadequate teksten te begrijpen'.

Aanvankelijk lezen

In het eerste leerjaar start doorgaans het formele leesonderwijs: aanvankelijk (technisch) lezen. Tijdens de eerste helft van het schooljaar ligt de focus op het leren van letters, een goede klank-tekenkoppeling. De leraar staat hierbij model en past de sensomotorische aanpak toe: hoe klinkt de letter, hoe voelt de letter in je mond, hoe ziet de letter eruit.

Bij de directe systeemmethodiek (DSM) worden kinderen van bij de start vertrouwd gemaakt met de regels van het leessysteem en ze stellen meteen echte leesdaden. De leerlingen leren direct de code kraken. Dit wordt stapsgewijs opgebouwd. Na het aanbieden van een sleutelwoord, wordt dit onmiddellijk en volledig geanalyseerd tot op letterniveau. Met de aangeleerde letters worden direct nieuwe woorden gevormd. Bijvoorbeeld na het aanbrengen van *ik* en *mol*, worden ook de woorden *mik*, *mok*, *kok*, *kol*, *lol* gelezen. Pas nadat de nieuwe letters en woorden vlot en snel gelezen worden, zal het aantal nieuwe letters en combinaties uitbreiden.

Zodra de leerlingen enkele klinkers en medeklinkers kennen, worden er zinnestjes 'echt' gelezen zoals *an eet ijs*, *de mol is kok*.

Door leerlingen te laten lezen met lettercombinaties of lettergroepjes, komen ze sneller tot synthese.

ik	roo s	b eer
m ik	roo m	k eer
t ik	roo k	m eer
s ik		l eer

Leerlingen die lettergroepjes leren samenvoegen, komen sneller tot synthese.

(Van Biervliet 2015)

Door het lezen van deze wisselrijtjes oefenen de leerlingen de lettergroepjes. Het nadeel hiervan is dat leerlingen al vlug door hebben dat elk woord met dezelfde lettergroep begint of eindigt en zich enkel nog concentreren op het lezen van de andere letter(s) van het woord. Door te werken met covariante rijtjes waarbij de veranderde letter telkens wisselt van plaats, wordt de voorspelbaarheid weggewerkt en worden de leerlingen uitgedaagd om zich op het volledige woord te concentreren. Een voorbeeld van een covariante woordenrij is: *boom*, *room*, *roos*, *boos*, *boog*, *big*

Een andere techniek om tot het lezen van woorden te komen is het zoemend (of zingend) lezen. Een voorbeeld van zoemend lezen is 'mmmuuuuuurrrrr' – 'muur'. De beginklank /f/ /m/ /r/ /s/ /n/ kan je makkelijk zoemen. De plofletters /b/ /d/ /p/ /k/ zijn lastiger. Deze letters zeg je één keer kort en explosief en je koppelt zo snel mogelijk de volgende letter hieraan. Enkele voorbeelden: raam – rrraaaaamm, baas – baaaaaass,

Tijdens de tweede helft van het eerste leerjaar wordt de focus gelegd op:

- inoefenen, herhalen en onderhouden van de reeds aangeleerde leerstof;
- nieuwe woordmoeilijkheden lezen;
- meer aandacht voor het lezen op tekstniveau;
- van zoemend naar vlot (hardop) lezen.

Bij het aanvankelijk lezen ligt het accent in de eerste plaats op correctheid en een vlotte verklanking (steeds minder spellend lezen dus) en in de tweede plaats op tempo. Expressie speelt een belangrijkere rol in het voortgezet lezen. Vlot lezen vraagt veel tijd om tot automatisatie te komen. Tijdrovende papier-en-potlood-oefeningen op werkbladen waarbij het niet om het echte lezen gaat, ondersteunen heel weinig het echte leesproces. Durf in de methodes keuzes maken over wat ertoe doet en wat belangrijk is zodat je dagelijks tijd kan maken om echt te lezen.

Voortgezet lezen

Na het aanvankelijk lezen, volgt een fase van voortgezet (technisch) lezen. Het is nodig om het vlot lezen van woorden en teksten te blijven oefenen om de leesvaardigheid verder te ontwikkelen met steeds moeilijkere letterclusters, woorden, zinnen en teksten. Net als bij het aanvankelijk lezen worden bij het voortgezet lezen de leesmoeilijkheden ingeoeft door instructie te geven, te modelen en veel te oefenen en te herhalen zodat de woorden snel en direct herkend worden en vlot gelezen worden in teksten.

Expressief lezen is een onderdeel van het voortgezet lezen. Het lezen met intonatie, lettend op toon, volume, nadruk en ritme versterkt het vlot lezen en het lezen met begrip.

Uit onderzoek van de oogbewegingen bij het lezen is gebleken dat een goede lezer elk woord scant. Een zwakke lezer daarentegen probeert andere informatiebronnen aan te boren, wat zich ook uit in het onregelmatig verspringen van de ogen.

(Ehrliche & Rayner, 1981)

In de lagere leerjaren lijken leerlingen die minder vlot lezen dit te kunnen compenseren en begrijpen redelijk wat ze lezen. In de hogere leerjaren lukt dit niet meer. Ook in de 3de graad is het belangrijk om correct en met een passend tempo te (blijven) lezen.

Wanneer blijkt dat leerlingen of een leerling moeite hebben met bepaalde leesmoeilijkheden, dan kan de leraar hierop oefenen. Het geïsoleerd oefenen op bepaalde leesmoeilijkheden kan de leraar begeleiden aan de hand van covariate woordenrijen om aansluitend deze leesmoeilijkheden toe te passen in zinnen en teksten.

Het leren lezen stopt niet na het eerste leerjaar, dit blijft de hele basisschool een leerproces voor de leerlingen. Door het lezen blijvend aandacht te geven in alle klassen, zullen de leerlingen het lezen voldoende geautomatiseerd hebben zodat ze zich volledig op de inhoud kunnen richten.

Reflectievraag: Op welke manier zorg jij voor een krachtige leeromgeving met focus op vlot lezen? Welke leesmoeilijkheden model je?

Elke leraar differentieert tijdens elk onderwijsarrangement

Elke leraar zorgt voor een [krachtige leeromgeving](#) met focus op vlot lezen. De ontwikkeling van elke leerling is echter uniek en verloopt grillig. Door [positief en planmatig om te gaan met deze verschillen](#), streeft de leraar naar maximale leerwinst van alle leerlingen. De leraar kan [differentiëren](#) op het vlak van focus, ervaringskansen, uitwerking en uitvoering en op het vlak van de evaluatie.

We kunnen deze [twee manieren van differentiëren](#) onderscheiden:

- divergente differentiatie: je gaat uit van doelen per leerling of een groepje leerlingen op hun niveau
- convergente differentiatie: je streeft naar het behalen van dezelfde minimumdoelen voor alle leerlingen

Wanneer het gaat om een belangrijke basisvaardigheid zoals lezen, moet het uitgangspunt altijd zijn dat je dit iedereen goed wilt leren door het streven naar minimumdoelen voor alle leerlingen. We weten uit onderzoek dat inzetten op **preventie** van leesproblemen, faalervaringen en demotivatie effectiever is dan remediëren. Daarom ondersteunen we een instructiemodel dat inzet op alle leerlingen. Het is gebaseerd op een samenspel van ervaringskansen: geleid leren, begeleid leren, zelfstandig leren en ontmoeten.

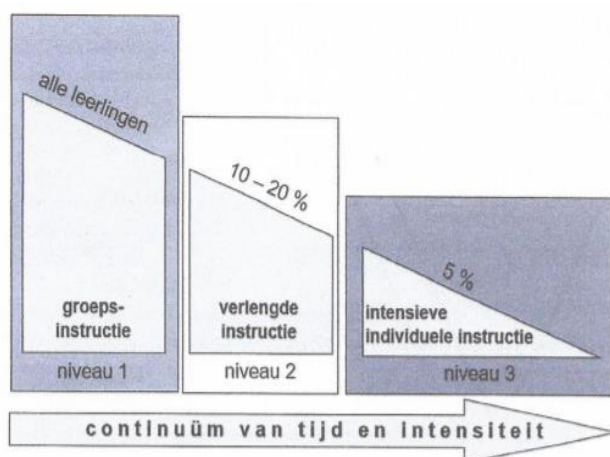
Hieronder staat een [voorbeeld](#) van hoe de leraar dit zou kunnen organiseren:

Gezamenlijk start van de les	
Groepsinstructie en begeleide oefening met de hele groep indien nieuwe leerinhoud	
Zelfstandige verwerking (individueel of in groepjes)	Verlengde instructie en begeleid oefenen voor de risicoleerlingen in kleine groep
Feedback door de leraar	Zelfstandige verwerking
	Feedback door de leraar
Gezamenlijke afsluiting	

De hoeveelheid instructietijd is bepalender voor de vooruitgang dan de hoeveelheid verwerkingstijd

(Braams & Bosman, 2000)

Model van convergente differentiatie

In nevenstaande figuur werken alle leerlingen aan eenzelfde minimumdoel. Alle leerlingen profiteren van een [stevig basisaanbod](#). Tijdens de groepsinstructie zijn alle leerlingen actief en betrokken. Leerlingen die ondanks een stevig basisaanbod niet voldoende groei doormaken, hebben nood aan meer tijd voor instructie en begeleide inoefening. Terwijl de leraar deze verlengde instructie begeleidt, gaan de andere leerlingen meer zelfstandig lezen. Leerlingen die ondanks de groepsinstructie en de verlengde instructie nog steeds onvoldoende vooruitgang boeken, hebben baat bij intensieve individuele begeleiding.

Enkele voorbeelden van (begeleide) inoefening:

- [voor – koor – door lezen](#): eerst voorlezen, dan in koor lezen en nadien zelfstandig lezen
- Om de beurt: elke leerling leest om de beurt een zin. Wie luistert geeft feedback. Een lastig woord kan samen in koor gelezen worden.
- Oud en nieuw: Leerling 1 leest een zin. Leerling 2 herleest de zin en leest er een nieuwe zin bij. Er wordt dus een 'oude' en 'nieuwe' zin gelezen.
- Vergeetkous: elke leerling leest een stukje tekst hardop en "vergeet" een woord te lezen. De andere leerling duidt het woord aan dat de partner vergat te lezen.

Reflectievraag: hoe differentieer jij voor de leerlingen tijdens de leesles? Op welke manier werk jij preventief aan leesproblemen?

Elke leraar evalueert permanent, gebruikt alle evaluatiegegevens om feedback te geven aan de leerling en om het onderwijsaanbod bij te sturen

Elke leraar evalueert permanent en gebruikt alle evaluatiegegevens om feedback te geven aan de leerling en om het onderwijsaanbod bij te sturen. De leerlingen evolueren snel in het leesproces. Dat maakt dat leraren de vorderingen snel **formatief opvolgen**. Dat kan via methodetoetsen, een leerlingvolgsysteem, observatie, kijkwijzers...

Methodetoetsen geven vaak, kort op de bal, zicht op de letterkennis, de benoemsnelheid, woordlezen en het correct en vlot lezen van teksten. De veelvuldige formatieve evaluatie heeft als doel het onderwijsaanbod meteen aan te passen aan de onderwijsbehoeften volgens een haalbaar differentiatiemodel. 'Want van wegen, wordt een varken niet vetter'.

Uiteraard kan de leraar ook door **observatie** (running record) veel zaken te weten komen tijdens leesarrangementen. In observatie let de leraar ook op correctheid, spellend of direct lezen, vlotheid en expressie. Met het oog op remediëring kan de leraar in de analyse van het lezen zich de volgende vragen stellen:

- Worden fouten gemaakt op grafeem-foneemniveau of op het niveau van woorden en zinnen?
- Hapert of verbetert de leerling (bewust zijn van fouten)?
- Tasten de leesfouten de betekenis aan of niet?
- Worden er fouten gemaakt aan inhouds- of functiewoorden?
- Begrijpt de leerling wat hij leest? (grote lijnen/details)
- ...

De leerling krijgt ofwel **directe feedback** (door het woord voor te zeggen en te laten herhalen, door leesbogen) of **uitgestelde feedback** (door de leerling na een hint zelf het woord te laten vormen, zelf een stukje expressief te lezen...). De feedback is positief en specifiek.

De kracht van feedback

Feedback van leraren die de opvatting en de overtuiging hebben dat ze met het schoolteam positief kunnen bijdragen aan het leren en de ontwikkeling van hun leerlingen is van **goudwaarde**.

Nadien kunnen leerlingen ook **zichzelf** leren **evalueren** wat betreft vlot, accuraat, expressief lezen en lezen met begrip.

Je kan met je leerlingen ook leesgesprekjes houden. Die gesprekjes tijdens vrij lezen geven de kans om in gesprek te gaan over leesmotivatie, boekkeuze, leestechniek en leesbegrip.

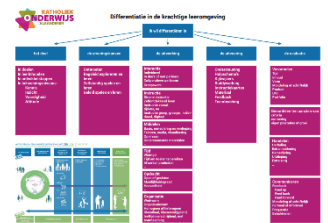
Tot slot maken veel scholen gebruik van een **leerlingvolgsysteem** zoals AVI, DMT, LVS-CSBO. Maak een grondige analyse van de

evaluatie resultaten in vergelijking met de andere evaluaties en in functie van de leesaanpak. Op die manier ondersteunen ze de formatieve evaluatie op langere termijn.

Reflectievraag: wat doe jij met de evaluaties van vlot lezen in functie van differentiatie?

Het schoolteam zorgt in de klas voor een extra ondersteuning, leesaanbod of extra leestijd voor minder presterende leerlingen

Elke leraar zorgt voor een [krachtige leeromgeving](#) met focus op vlot lezen. De ontwikkeling van elke leerling is echter uniek en verloopt grillig. Door [positief en planmatig om te gaan met deze verschillen](#), streeft de leraar naar maximale leerwinst van alle leerlingen. Het [schema](#) van de krachtige leeromgeving biedt kansen om op verschillende manieren te differentiëren. Die manieren lopen vaak over de verschillende delen van het schema heen. Leerlingen die ondanks een [stevig basisaanbod](#)¹ niet voldoende groei doormaken, hebben nood aan een extra leesaanbod of extra leestijd.

Enkele voorbeelden van [differentiatie](#) of ondersteuningsvormen:

Pre-teaching	De leraar merkt dat enkele leerlingen nog moeite hebben met het lezen van de tekst tijdens het koorlezen. Samen met de leraar lezen ze de tekst nog een paar keer luidop terwijl de andere leerlingen dezelfde tekst in duo's lezen.
Re-teaching	Voor de les leest de leraar de tekst hardop voor aan de risicolezers en ze lezen ze de tekst enkele keren in koor. Tijdens de les volgen alle leerlingen de instructie. Op die manier krijgen de risicoleerlingen twee keer de instructie.
Ondersteuning	De leraar of tutor leest bij twijfel het woord voor, de leerling herhaalt het en leest door.
Echolezen	Lees telkens een zin en laat het kind vervolgens dezelfde zin lezen. Let op dat het kind daadwerkelijk leest en niet slechts nazegt.
Duo – lezen	De leerlingen lezen in heterogene leesduo's, elke leerling leest om de beurt een zin van de tekst. Wie luistert, kan feedback geven en een lastig woord kan samen in koor gelezen worden.
Extra inoefentijd	De leraar oefent elke dag 10 minuten extra de letters met enkele leerlingen.
Leesmateriaal	Sommige leerlingen krijgen een kortere leestekst.
Interesse	De leerlingen lezen individueel in een boek dat aansluit bij hun interesse en hun leesvaardigheid. Indien nodig begeleidt de leraar hun keuze aan de hand van de vijfvingertest .
Tutorlezen	De leerling leest met een oudere en/of sterkere lezer.
Voorleessoftware	De leerling maakt tijdens het vrij lezen gebruik van ondersteunende voorleessoftware.
...	...

Nog enkele tips om bovenstaande te realiseren

Vlotte lezers > hebben minder instructie nodig en hebben baat bij veel en zelfstandig lezen. Ze hebben wel recht op je aanwezigheid, betrokkenheid en feedback.

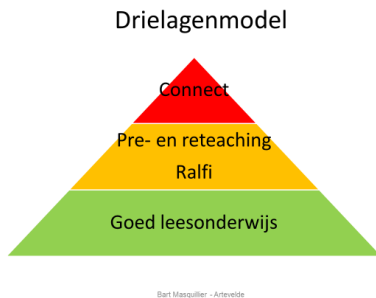
Parallel roosteren > als je verschillende groepen op de school tegelijk laat lezen in het uurrooster, heb je meer mogelijkheden om soms flexibel en/of homogeen te groeperen.

Extra handen > als je de ondersteunende leraren, tutores, ouders, stagiair(e)s inschakelt in de klas, kan je gemakkelijker extra ondersteuning bieden aan [instructie-afhankelijke leerlingen](#).

Computerondersteunende programma's > maak soms gebruik van de ondersteunende software bij de methode om leerlingen zelfstandig (en toch begeleid) lees oefeningen te laten maken.

Reflectievraag: hoe voorzie jij aangepaste instructie, tijd, materiaal, ondersteuning voor zwakke lezers IN de klas?

Het schoolteam zorgt buiten de klas voor een extra leesaanbod of extra leestijd voor minder presterende leerlingen aan de hand van effectieve werkvormen

Het schoolteam zorgt voor een extra leesaanbod of extra leestijd voor minder presterende leerlingen 'buiten de klas' aan de hand van effectieve werkvormen bovenop [een stevig basisaanbod](#) én [een extra leesaanbod of extra leestijd 'in' de klas](#). In de tweede en derde laag van dit model zorgt de school binnen de fase 0 en/of 1 voor een extra ondersteuning van het leesaanbod. Het zorgt voor sommige leerlingen, op basis van de [evaluatie resultaten](#), voor extra leestijd via evidence-informed werkvormen.

[Ralfi-lezen](#) is een methodiek waarbij de leraar of extra ondersteuner herhaalde leeskansen aanbiedt aan leerlingen die meer leestijd nodig hebben. Daarbij leest een groepje leerlingen samen met de leerkracht 4 tot 5 keer in de week een relatief moeilijke tekst. De teksten sluiten aan bij de leefwereld van de leerlingen en het niveau mag tot 3 niveaus boven hun niveau liggen.

Bij [Connect](#) vind je programma's om via extra instructie en ondersteuning klanken en letters te oefenen, woorden te lezen of vloeiend te lezen in de lagere leerjaren van de lagere school.

In [Connect Klanken en Letters](#) is gericht op het verbeteren van het klankbewustzijn, de klank-teken-koppeling en het technisch lezen ('decoderen'). Vloeiendheid is geen doel bij dit programma. Connect Klanken en Letters wordt onder begeleiding van de leerkracht uitgevoerd.

[Connect Woordherkenning](#) is een programma voor leerlingen in het aanvankelijk leesproces die bijna alle letters vlot en goed kunnen benoemen, maar moeite hebben met de volledige omzetting van alle letters binnen een woord. Het programma is gericht op de verbetering van de woordherkenning van woorden met medeklinkerclusters, tweelettergrepige woorden en meerlettergrepige woorden. Nauwkeurigheid is hierbij belangrijker dan tempo.

Uitgangspunten RALFI

R = Repeated of herhaald lezen

A = Assisted of ondersteund lezen door voorlezen-voorzeggen en bijwijzen

L = Level of inzetten op hoog niveau met leeftijdsadequate tekst

F = Feedback

I = Interactie over lezen en inhoud

De taak van onderwijs

Hoge verwachtingen zijn essentieel. Juist omdat lezen een basisvaardigheid is voor leren, moet je als school alles uit de kast halen om elke leerling kansen te geven die vaardigheid onder de knie te krijgen
Houtveen, T., & Grift, W. van de (2012).
Improving reading achievements of struggling learners.

[Connect Vloeiend lezen](#) is een programma voor kinderen die de aanvankelijke leeshandeling beheersen, maar niet komen tot het automatiseren daarvan. De centrale doelen van Connect Vloeiend Lezen zijn: leeskilometers maken en het komen tot vloeiendheid.

Een connectsessie duurt ongeveer 20 minuten en wordt drie keer per week met dezelfde leerling georganiseerd.

Reflectievraag: welk extra aanbod voorziet de school voor de zwakst presterende leerlingen?

Elke leraar leest elke dag voor

Wanneer leerlingen leren lezen zijn de woorden, teksten en boeken die ze zelf kunnen lezen veel makkelijker dan wat ze kunnen begrijpen. Zwakke lezers krijgen makkelijker leesbare teksten aangeboden om het vlot lezen te oefenen. Tijdens het voorlezen kan je de kloof dichtten tussen wat je leerlingen zelf kunnen lezen en wat ze kunnen begrijpen. Je kan de leerlingen moeilijkere teksten en boeken aanbieden tijdens het voorlezen die uitdaging bieden naar verhaalstructuur, leesbegrip, woordenschat, verbeelding. Op het moment dat je leerlingen zelf deze moeilijkere teksten kunnen lezen, kunnen ze deze teksten ook begrijpen.

Voorlezen is niet enkel leuk en ontspannend, het is ook lestijd. Voorleesmomenten kunnen een vaste plek krijgen in het lesrooster.

Elke dag bewust tijd maken om voor te lezen heeft een [positief effect](#) op de ontwikkeling van alle leerlingen, ongeacht hun socio-economische status. Voorlezen en het bijbehorende luisterbegrip vormen de basis voor het begrijpend lezen.

Je kan voorlezen uit prentenboeken, verhalenbundels, poëzie, moppenboeken, informatieve boeken, ... Dat voorleesmoment kan je koppelen aan een onderwijsarrangement. Het boek of de tekst kan een begin zijn van een klasgesprek of een thema. Daarnaast kan het de leerlingen prikkelen om zelf beginnen te lezen. Het geeft vaak kansen tot allerlei taalvaardigheden, maar kan ook andere ontwikkelingen stimuleren: creativiteit, muzische ontwikkeling, socio-emotionele ontwikkeling, wetenschappen en techniek...

Je kan op [verschillende manieren voorlezen](#).

- Genietend voorlezen: je leest voor zonder te onderbreken. De leerlingen luisteren, maar worden niet actief betrokken.
- Interactief en herhaald voorlezen: je betreft de leerlingen actief tijdens het voorlezen. Dit doe je door interactie uit te lokken voor, tijdens en na het lezen.
- Hardop denkend voorlezen: je onderbreekt het lezen af en toe om luidop voor te doen hoe jij betekenis geeft aan de tekst.

Hoe je gaat voorlezen is afhankelijk van wat je wilt bereiken met het voorlezen.

Het lijkt logisch om vooral aan jonge kinderen voor te lezen. Maar voorlezen aan [leerlingen die zelf al kunnen lezen](#) heeft ook veel voordelen:

- Zien lezen, doet lezen.
- Je kan leerlingen laten kennis maken met verschillende genres en schrijfstijlen.
- Je kan moeilijkere teksten aanbieden, gericht op het leesbegrip.
- Het kan een aanleiding zijn om in gesprek te gaan over allerlei onderwerpen.
- De totale ontwikkeling van de leerling wordt gestimuleerd afhankelijk van de inhoud van de tekst.

De kracht van voorlezen

Hoe vroeger er wordt begonnen met voorlezen aan jonge kinderen en hoe frequenter dat gebeurt, hoe sterker de effecten van voorlezen op de algemene taalvaardigheid en begrijpend-leesvaardigheid van kinderen, zo toont een meta-analyse van Dunst e.a.

Reflectievraag: Wanneer lees jij voor in de klas en op welke manier lees je dan voor?

Elke leraar laat de leerlingen minimaal 3 keer per week 20 minuten vrij boeken kiezen, lezen en erop reageren

Leerlingen hebben buiten de 'leesles' om manieren nodig om veel en betekenisvol te lezen. Dat kan door o.a. het inrichten van een boekenhoek, vrij lezen, leescircuit, tutorlezen, mandjeslezen enz. [Kinderen die meer lezen, zijn beter in taal.](#)

Vrij lezen is gebaseerd op het idee dat leerlingen 15-30 minuten per dag kunnen lezen in zelfgekozen boeken of teksten. Dat draagt bij tot de leesmotivatie. Volgende zaken zijn essentieel opdat leerlingen groeien in leesmotivatie, leestechiek en leesbegrip. [Aidan Chambers](#) leert ons in 'Leespraat' hoe dat kan aan de hand van de leescirkel.

1. Leer kinderen strategieën aan om zelfstandig boeken te kiezen, te lezen en ze te begrijpen in een rijke [leesomgeving](#).
2. Laat leerlingen lezen in zelfgekozen boeken of teksten.
3. Lees elke dag vijf minuten voor of geef een mini-les over een bepaald leesinhoud.
4. Zorg elke dag voor 15 minuten vrije leestijd of driemaal per week voor 20-25 minuten.
5. Hanteer werkvormen voor hardop lezen en stillezen.
6. Voer [gesprekjes](#) met de leerlingen over wat ze lezen.
7. Toon als leraar zelf dat je een gemotiveerde lezer bent.

De hardoplezers (hardop lezen met ondersteuning, kortweg **HOMMEL** in [LIST¹](#)) lezen in duo's in een boek, met begeleiding en ondersteuning ((analyse, synthese, voorzeggen ...) voor leerlingen die over onvoldoende vaardigheden in decoderen en lezen op woordniveau beschikken.

<p>Sterkste ondersteuning</p> <p>↑</p> <p>↓</p> <p>Minst sterke ondersteuning</p>	Echolezen	De leerkracht leest een zin en de klas/leerling leest die vervolgens hardop.
	Koorlezen	De leerkracht leidt de hele groep/een groepje bij het samen hardop lezen.
	Duolezen	Duo's lezen een tekst hardop waarbij afspraken over het overnemen gemaakt zijn.
	Fluisterend lezen	Elk kind leest voor zichzelf zacht hardop.

Bron: Vernooy, K. (2011, p. 48)

Hoe word je een goede lezer?

Veel lezen, waarbij volgens een meta-analyse van Guthrie en Humenick (2004) twee zaken van belang zijn:

- de aanwezigheid van veel boeken voor leerlingen;
- zelf mogen kiezen wat je wilt lezen (Allington 2012).

'Als we willen dat kinderen goed leren lezen, moeten we hen veel laten lezen. Als we willen dat kinderen veel lezen, moeten we hen goed leren lezen.' (Adams)

De Amerikaanse onderzoeker Krashen (1993) concludeerde uit 54 onderzoeken dat vrij lezen in verschillende verschijningsvormen een positief effect heeft op de ontwikkeling van begrijpend lezen, spelling, schrijven, grammatica en woordenschat.

¹ Artikel LeesEssen

De stillezers lezen met minimale begeleiding en feedback. Op basis van onderzoeksresultaten besluiten de bedenkers van LIST dat leerlingen vanaf AVI E4/M5, of leerlingen die 100 woorden per minuut stil kunnen lezen, best in stilte lezen. De woordsnelheid kan gevoelig opgedreven worden als je stilleest. De stillezers lezen zelfstandig. De leerkracht ondersteunt door [feedback](#) te geven, te luisteren, kleine en motiverende gesprekjes te houden. De twee groepen kunnen niet samen lezen in hetzelfde lokaal.

Reflectievraag: Vind jij vrij lezen belangrijk? Hoe help jij je leerlingen met het kiezen van boeken? Hoeveel tijd krijgt elke leerling om het zelfgekozen boek te lezen in de klas? Wat vertellen je leerlingen over hun boek na het vrij lezen?

De school zorgt voor een rijk leesklimaat

Een positief, veilig en rijk leesklimaat geeft leraren en leerlingen goesting om (voor) te lezen. Wie graag leest, zal meer en beter lezen. Hoe zichtbaarder en aantrekkelijker het leesklimaat, hoe meer goesting leerlingen in lezen zullen krijgen.

Leerlingen hebben tijd nodig [om te lezen](#) of [voorgelezen](#) te worden in de klas. De leraar kiest bewust om hier tijd voor te maken. Geen evidente keuze, wel essentieel.

Voorwaarde om (voor) te lezen, is dat leerlingen kunnen kiezen uit een divers, aantrekkelijk en hedendaags leesaanbod zoals fictie, kranten, strips, poëziebundels, informatieve boeken, digitale prentenboeken, meertalige boeken. Deze boeken zijn zichtbaar en vlot toegankelijk voor de leerlingen in bijvoorbeeld een schoolbib, boekenhoek, klasbib, boekenkast.

Uit een ruim aanbod een boek kiezen is niet evident voor leerlingen. De leraar helpt de leerlingen een boek te kiezen, bijvoorbeeld aan de hand van de vijfvingertest. Leerlingen krijgen de kans om te verwerken wat ze gelezen hebben in de klas door bijvoorbeeld speeddate, boekenkring, blind date, verteltafel.

Door met je klas [een bezoek aan de bibliotheek](#) te brengen, leren de leerlingen het aanbod en de organisatie van de bibliotheek kennen. Ze kunnen (met hulp) boeken kiezen waardoor het boekenaanbod in de klas uitbreidt. Heel wat bibliotheken organiseren rondleidingen, maken bib-pakketten en kunnen leraren ondersteunen met hun expertise.

De school begeleidt en biedt opleiding en vorming aan leraren. Leraren kunnen op hun beurt [leerlingen begeleiden](#) in hun leeservaring, [differentiëren](#) en ondersteunen in hun leesvaardigheid. Het enthousiasme dat de school en de leraren uitstralen, werkt aanstekelijk bij leerlingen en hun [ouders](#). Op die manier stimuleren jullie niet enkel het lezen op school, maar ook buiten de school.

De staat van het boekenaanbod is allesbepalend voor de leesbeleving van de leerling.

(bron: [De staat van de klasbibliotheek anno 2011](#))

Reflectievraag: Welke keuzes maakt de school om in te zetten op een rijk leesklimaat? Op welke manier is het rijk leesklimaat van jullie school zichtbaar voor leerlingen en hun ouders?

Het schoolteam betreft de ouders bij het leesonderwijs

De verantwoordelijkheid om leerlingen te leren lezen ligt in de eerste plaats bij de school en in de klas. Wanneer je ouders kan betrekken bij het [leesonderwijs](#), dan heeft dit een positief effect op de leesmotivatie van de leerlingen.

Sommige ouders lezen zelf graag en veel en lezen vaak voor aan hun kinderen. Andere ouders lezen nauwelijks of niet of zijn onvoldoende (voor)leesvaardig. De ene ouder vindt [voorlezen](#) nuttig en leuk, de andere ouder vindt dit niet.

Met de juiste stimulans en ondersteuning van de school kunnen alle ouders actief met kinderboeken en (voor)lezen bezig zijn. Het enthousiasme van het schoolteam werkt aanstekelijk bij ouders en leerlingen.

Kinderen van ouders die veel voorlezen en die gestimuleerd worden zelf te lezen, zijn gemotiveerder om te lezen, lezen meer en zijn leesvaardiger.

(Mol, 2010).

Enkele tips om ouders te stimuleren om zelf voor te lezen:

- Informeer ouders over jullie (voor)leesbeleid. Dit kan op verschillende manieren: website, klasblog, brief, oudercontact,... Tijdens een oudercontact kunnen jullie vertellen wat in de klas gebeurt en in gesprek gaan over de (voor)leescultuur bij de kinderen thuis.
- Probeer alle ouders te bereiken. Net de groep die de ondersteuning het hardst nodig heeft, wordt vaak niet bereikt. Tijdens informatieavonden over (voor)lezen en boeken bereik je vooral 'de enthousiaste leesouders'. Ouders kunnen tijdens een individueel gesprek zelf aangeven wat voor hen haalbaar is. Hoe praktischer het advies, hoe beter. Wanneer je aangeeft dat je graag nogmaals bespreekt hoe het (voor)lezen verlopen is, is de kans groter dat de ouders er iets mee doen.
- Anderstalige ouders hebben vaak het idee dat ze moeten voorlezen in het Nederlands. Wanneer anderstalige ouders voorlezen in hun moedertaal leren kinderen verhalen begrijpen, ze leren nieuwe begrippen kennen en de wereld begrijpen. Dit draagt bij in het Nederlandstalig onderwijs.
- Maak lezen zichtbaar in de school, bijvoorbeeld voorgelezen boeken staan zichtbaar in de klas of in de gang, zorg voor fijne leesplekken op de speelplaats of in de hal, leid ouders rond in de klas- of schoolbib.
- Vraag ouders om het favoriete voorleesboek van hun kind mee te geven zodat jullie dit kunnen voorlezen in de klas.
- Nodig ouders uit om het bibliotheekbezoek mee te begeleiden.

Enkele tips om ouders te stimuleren om het leren lezen samen te oefenen:

- Informeer ouders hoe ze het leren lezen kunnen begeleiden door een brief, gesprek, contact ... Ouders hebben hier nood aan, zij weten vaak niet wat van hen verwacht wordt.
- Op de klasdojo kan je instructiefilmpjes plaatsen over leesspelletjes om letters en woorden in te oefenen.
- Licht de software van de methode toe om ook thuis te gebruiken.
- Post een [instructiefilmje](#) over voor-koor-samen lezen plaatsen op de website of klasblog.

Het meest succesvolle initiatief dat je kan nemen om de betrokkenheid van ouders te verhogen bij het leesonderwijs is door je leerlingen op school en in de klas te [motiveren rond boeken en lezen](#). Het enthousiasme dat jij overbrengt naar je leerlingen, brengen zij op hun beurt over naar hun ouders.

Reflectievraag: Op welke manier betrek jij ouders actief bij het leesonderwijs? Waar kan je als schoolteam nog op inzetten?